

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ

П. К. БЕЧКО, кандидат економічних наук
Н. В. БОНДАРЕНКО, кандидат економічних наук
С. М. КОЛОТУХА, кандидат економічних наук
Ю. В. УЛЯНИЧ, кандидат економічних наук
Уманський національний університет

У статті проаналізовано сучасні підходи до формування та функціонування системи фінансової стійкості суб'єктів аграрного бізнесу в умовах високої сезонності, нестабільності ринкової кон'юнктури та зростання ризиковості виробництва. Узагальнено ключові концепції трактування фінансової стійкості та визначено її специфічні особливості для аграрного сектору. Окреслено вплив природно-економічних, соціально-економічних та виробничих циклів на динаміку фінансових результатів. Досліджено фази природно-економічних циклів та їхній вплив на ліквідність, платоспроможність і рівень прибутковості підприємств. Розкрито зміст механізму забезпечення фінансової стійкості як комплексної системи правових, економічних, страхових та фінансових інструментів. Особливу увагу приділено ролі цифровізації в оптимізації виробничих процесів, підвищенні ефективності використання ресурсів та зміцненні економічної стабільності аграрних підприємств.

Ключові слова: фінансова стійкість, страхування, аграрний бізнес, сезонність виробництва, природно-економічні цикли, платоспроможність, ліквідність, рентабельність, фінансові показники, механізм забезпечення стійкості, цифровізація аграрного сектору, управління ризиками, ресурсний потенціал.

Постановка проблеми. Фінансова стійкість аграрних підприємств формується під впливом значної сезонності, природно-економічних коливань та високих ризиків, що зумовлює нерівномірність грошових потоків і ускладнює забезпечення стабільної платоспроможності. В умовах зростання ринкової нестабільності, підвищення ресурсної залежності та необхідності впровадження інновацій виникає потреба у переосмисленні механізмів управління фінансовою стійкістю аграрного бізнесу. Це потребує теоретичного узагальнення та практичних інструментів, здатних забезпечити адаптивний і стійкий розвиток підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання фінансової стійкості підприємств, зокрема аграрних, широко досліджувалися як зарубіжними, так і вітчизняними науковцями. У науковій літературі визначення сутності фінансової стійкості представлено в працях Ю. С. Цал-Цалко [1], О. С. Філімоненкова [2], С. В. Андрос [3], Т. Г. Бені [4], Б. Є. Гробовецького

[5], Г. В. Савицької [6], Herman E., Zsido K. [7], Н. А. Мамонтової [8]. Попри наявність вагомих напрацювань, сучасні виклики, пов'язані з трансформацією аграрного сектору, високою сезонністю виробництва, зростанням нестабільності ринкової кон'юнктури та впливом зовнішніх ризиків, потребують подальшого удосконалення підходів до забезпечення фінансової стійкості аграрних підприємств. Це зумовлює актуальність проведеного дослідження та необхідність поглибленого наукового аналізу.

Методика досліджень. Методологічною основою дослідження є сукупність загальнонаукових і спеціальних методів, застосованих для оцінювання фінансової стійкості суб'єктів аграрного бізнесу. Використано методи аналізу й синтезу – для узагальнення теоретичних підходів та систематизації факторів впливу на фінансову стійкість; порівняльний аналіз – для зіставлення фінансових показників у динаміці. Таке поєднання методів забезпечило комплексність дослідження та достовірність отриманих результатів.

Результати досліджень. Аналіз підходів різних науковців свідчить, що фінансова стійкість підприємства є багатогранною економічною категорією, зміст якої охоплює як структурні, так і функціональні характеристики фінансового стану. У науковій літературі існують кілька домінуючих концептуальних підходів до її визначення.

По-перше, Ю. С. Цал-Цалко [1], О. С. Філімоненков [2] акцентують увагу на платоспроможності підприємства, розглядаючи фінансову стійкість як здатність своєчасно погашати зобов'язання за рахунок достатнього обсягу активів та грошових надходжень. По-друге, в роботах С. В. Андрос [3], Т. Г. Бені [4] фінансова стійкість пов'язується з оптимальною структурою джерел фінансування, зокрема з достатньою часткою власного капіталу, що забезпечує фінансову незалежність та мінімізацію ризиків, пов'язаних із залученням позикових коштів. По-третє, Б. Є. Гробовецький [5], Г. В. Савицька [6] Herman E., Zsido K. [7] трактують фінансову стійкість як стратегічну характеристику, що відображає здатність підприємства розвиватися в умовах мінливої ринкової кон'юнктури, підтримувати рівновагу між активами та пасивами, формувати довіру інвесторів і кредиторів та забезпечувати власне самофінансування. По-четверте, Мамонтова Н. А. [8] наголошує на результативному аспекті, визначаючи фінансову стійкість через стабільне перевищення доходів над витратами, ефективний рух грошових потоків та здатність забезпечувати безперервність господарської діяльності.

Узагальнення цих підходів дає підстави стверджувати, що фінансова стійкість підприємства є комплексною характеристикою, яка поєднує: збалансованість активів і пасивів; стабільну платоспроможність та кредитоспроможність; ефективність використання фінансових ресурсів; здатність забезпечувати самофінансування та розвиток; адаптивність до внутрішніх і зовнішніх ризиків; оптимальну структуру капіталу та достатній рівень прибутковості. Отже, фінансова стійкість може розглядатися як інтегральний показник фінансового стану, що відображає здатність

підприємства функціонувати й розвиватися на основі збалансованого використання ресурсів, збереження фінансової рівноваги та забезпечення довгострокового економічного зростання за умов допустимого рівня ризику.

У випадку аграрних підприємств фінансова стійкість набуває особливої значущості через високий рівень сезонності, залежність від природно-кліматичних умов та ризиковий характер виробництва. Специфіка аграрного сектору зумовлює нерівномірність надходження грошових потоків, що ускладнює підтримання стабільної платоспроможності та формування достатнього рівня обігових коштів упродовж року. Крім того, сільськогосподарські підприємства стикаються з додатковими викликами, пов'язаними з коливаннями врожайності, змінами ринкових цін, потребою у високих інвестиціях для оновлення матеріально-технічної бази та значною тривалістю виробничого циклу.

У таких умовах фінансова стійкість аграрного підприємства виступає не лише характеристикою його поточного стану, а й ключовим чинником забезпечення конкурентоспроможності та стійкого розвитку. Вона визначає здатність підприємства долати сезонні провали в грошових надходженнях, забезпечувати фінансування виробничих витрат, нарощувати інвестиційний потенціал та реагувати на зовнішні шоки. Важливим аспектом є ефективність управління власним та позиковим капіталом, оскільки надмірна кредитна залежність у періоди цінової та врожайної нестабільності може спричинити втрату фінансової рівноваги. Крім того, фінансова стійкість аграрних підприємств значною мірою залежить від якості управління ризиками, зокрема погодними, ринковими, кредитними, технологічними та біологічними. Використання сучасних інструментів страхування, диверсифікації виробництва, оптимізації структури активів та впровадження цифрових технологій сприяє підвищенню рівня захищеності підприємств у нестабільному середовищі.

Таким чином, для аграрних підприємств фінансова стійкість є не лише критерійним показником їхнього фінансового стану, а й стратегічною умовою безперервності діяльності, можливості адаптації до зовнішніх впливів та гарантією їх інвестиційної привабливості. Сформована система управління фінансовою стійкістю забезпечує здатність суб'єктів аграрного виробництва підтримувати стабільний розвиток, ефективно використовувати ресурси та зміцнювати економічну стійкість у довгостроковій перспективі.

Основною метою аналізу фінансового стану аграрного підприємства є виявлення внутрішніх резервів підвищення ефективності та рентабельності сільськогосподарського виробництва. Така оцінка спрямована на забезпечення стійкого функціонування суб'єкта господарювання, створення передумов для його економічного зростання та гарантованого виконання фінансових зобов'язань перед державою, банківськими установами й іншими контрагентами [9]. У процесі аналізу сезонності та її впливу на фінансову стійкість аграрних підприємств важливо враховувати різні типи циклічних коливань, що зумовлюють нерівномірність виробничих, фінансових і логістичних процесів. Ці цикли мають різну природу формування, різний ступінь впливу та по-різному проявляються в аграрному секторі, формуючи

специфічні ризики та фінансові виклики. Систематизація їхніх характеристик дозволяє визначити ключові фактори сезонності та розробити заходи для мінімізації її негативних наслідків (табл. 1).

Табл. 1. Характеристика циклів, що впливають на фінансову стійкість аграрних підприємств

Тип циклу	Сутнісна характеристика	Основні прояви в аграрному секторі
Природно-економічні	Формуються під впливом природних ритмів та їх взаємодії з економічними процесами	Сезонність виробництва; залежність від погодно-кліматичних умов; щорічні коливання врожайності та обсягів реалізації
Соціально-економічні	Відображають вплив суспільних змін, соціальних процесів та подій на темпи економічного розвитку	Зміни споживчого попиту; міграційні процеси; соціальні кризи; демографічні тенденції
Економічні	Пов'язані з рівнем розвитку матеріально-технічної бази, продуктивністю праці та внутрішньою нерівномірністю економічного розвитку	Технологічні оновлення; інвестиційні спади та підйоми; коливання продуктивності; нестабільність ринкової кон'юнктури

Узагальнення характеристик різних типів циклів дає змогу зробити висновок, що сезонність аграрного виробництва має комплексний, багатофакторний характер. Вона формується під одночасним впливом природних, соціальних та економічних чинників, кожен з яких створює власні ризики для фінансової стійкості підприємств. Розуміння природи цих циклів та своєчасний аналіз їх динаміки дозволяють аграрним суб'єктам ефективніше планувати виробничі процеси, оптимізувати рух фінансових ресурсів і розробляти механізми мінімізації сезонних ризиків. Це, у свою чергу, сприяє підвищенню стабільності, адаптивності та конкурентоспроможності аграрних підприємств у довгостроковій перспективі.

Беручи до уваги тісний взаємозв'язок між кругообігом виробництва в аграрних підприємствах та специфікою їхньої господарської діяльності, результати дослідження дають підстави стверджувати, що для ефективного управління економічними процесами важливо розглядати виробничо-господарську діяльність як безперервну зміну взаємопов'язаних природно-економічних циклів. Саме така циклічна динаміка визначає ритмічність виробництва, формування грошових потоків і, відповідно, рівень фінансової стійкості аграрних суб'єктів.

У зв'язку з цим особливої уваги потребує аналіз природно-економічної циклічності в аграрному секторі, адже вона безпосередньо впливає на стабільність фінансових результатів підприємств і є важливим чинником забезпечення продовольчої безпеки держави. Коливання сезонного характеру

значною мірою визначають доходність підприємств, структуру витрат та можливість забезпечувати платоспроможність протягом року.

Кожний цикл у своєму розвитку включає кілька послідовних фаз, зміна яких зумовлена повторюваністю економічних процесів і залежить від результативності виробничої діяльності. Для аграрних підприємств, діяльність яких істотно підпорядкована сезонним і природним факторам, виробничий цикл доцільно розглядати через фази які описані у таблиці 2.

Табл. 2. Фази природно-економічних циклів та їхній вплив на фінансові показники аграрних підприємств

Фаза циклу	Сутнісна характеристика	Вплив на фінансові показники аграрних підприємств
Прискорення виробничих процесів: • Підвищення потреби в оборотному капіталі; • Тимчасове погіршення ліквідності; • Формування майбутніх доходів.	Активізація виробництва, збільшення обсягів робіт та використання ресурсів	Зростання операційних витрат
Уповільнення виробничої діяльності: • Уповільнення оборотності активів; • Зменшення надходження грошових коштів; • Зростання ризику касових розривів.	Зменшення темпів виробництва через природні або технологічні чинники	Зниження виробничих витрат
Стагнація: • Стабільний, але низький рівень рентабельності; • Підтримка ліквідності на мінімально достатньому рівні.	Період відносної стабільності без істотного приросту або зменшення обсягів виробництва	Вирівнювання грошових потоків
Спад виробництва: • Погіршення платоспроможності; • Зниження рентабельності; • Зростання боргового навантаження.	Скорочення обсягів виробництва, зниження продуктивності	Падіння доходів
Кризові явища: • Невиконання фінансових зобов'язань; • Високий ризик збитків та втрати стійкості; • Потреба в антикризових заходах.	Порушення нормального виробничого процесу, дефіцит ресурсів, зовнішні шоки	Значне падіння ліквідності
Відновлення та зростання: • Поліпшення оборотності капіталу; • Зміцнення платоспроможності; • Відновлення інвестиційної активності.	Активізація позитивних тенденцій, стабілізація виробництва	Поступове зростання доходів

Саме чергування цих фаз визначає поведінку фінансових показників, рівень ризиковості та динаміку фінансової стійкості підприємства. Природно-економічні цикли у сільському господарстві можуть проявлятися на різних часових інтервалах – від короткострокових (наприклад, добових чи тижневих) до середньострокових і довгострокових (місячних, річних чи багаторічних). Тривалість і характер цих циклів істотно впливають на фінансові результати, обсяги виробництва, надходження грошових коштів і формування фінансового стану аграрних підприємств. Для підтримання фінансової стійкості та збереження платоспроможності аграрних підприємств необхідно постійно враховувати змінність умов виробничо-господарської діяльності. Оскільки сезонні та зовнішні фактори неминуче спричиняють коливання ключових показників, важливо завчасно прогнозувати можливі відхилення фінансово-економічних результатів від оптимальних значень як у короткостроковому періоді, так і в довгостроковій перспективі. Такий підхід дає змогу підготуватися до потенційних ризиків, оперативно адаптувати виробничі та фінансові процеси до динамічних змін зовнішнього середовища та забезпечити стабільність функціонування аграрного бізнесу навіть за умов підвищеної невизначеності. Ці цикли відіграють важливу роль у прогнозуванні наслідків їхнього впливу на економічний розвиток, у визначенні раціональних темпів зростання, формуванні пропорцій відтворення та виборі оптимальних напрямів інвестиційної діяльності в окремих галузях аграрного виробництва. Їх тривалість зумовлена комбінацією метеорологічних умов і біологічних процесів, властивих аграрній сфері.

Для зменшення негативного сезонного впливу на загальну траєкторію фінансово-економічного розвитку аграрних підприємств необхідно проводити систематичний та глибокий аналіз сезонних відхилень. Такий аналіз дозволяє ідентифікувати характер коливань, визначити найбільш ризикові періоди та розробити ефективні заходи щодо стабілізації фінансових результатів.

Стійкий розвиток аграрного сектору економіки та забезпечення розширеного відтворення значною мірою залежать від фінансової стійкості суб'єктів аграрного бізнесу, адже саме вона визначає можливості їх ефективної господарсько-виробничої діяльності. Фінансова стабільність є фундаментом виконання підприємствами своїх виробничих та соціальних функцій, підвищення рівня добробуту сільського населення й підтримання конкурентоспроможності аграрної галузі загалом.

Зважаючи на те, що більшість аграрних підприємств здійснюють свою діяльність не лише за рахунок власних коштів, а й активно використовують кредитні та залучені ресурси, особливої актуальності набуває питання їхньої економічної незалежності. За умов обмеженості власного капіталу важливо забезпечити таку структуру фінансування, яка мінімізує залежність від зовнішніх джерел і водночас не погіршує фінансової рівноваги підприємства.

Розв'язання завдань у сфері зміцнення фінансової стійкості передбачає розроблення ефективних інструментів її підвищення, що ґрунтуються на комплексній оцінці поточного соціально-економічного стану суб'єктів аграрного бізнесу. Забезпечення довгострокової стабільності потребує впровадження

стимулюючих механізмів, які сприятимуть нарощенню власної ресурсної бази та формуванню достатнього фінансового потенціалу для самостійного розвитку.

Отже, фінансова стійкість аграрних підприємств може бути охарактеризована як динамічний процес підтримання економічної спроможності підприємства. Його зміст полягає у здатності ефективно формувати, розподіляти й використовувати фінансові ресурси навіть за умов впливу внутрішніх і зовнішніх ризиків, державного регулювання та управлінських рішень. Досягнення такого стану можливе лише за умови дотримання оптимального співвідношення між необоротними й оборотними активами та джерелами їх фінансування, а також виконання ключових нормативів рентабельності, ліквідності, платоспроможності, фінансової незалежності та ефективності руху грошових потоків.

У цьому контексті фінансова стійкість постає інтегральним індикатором якісного, збалансованого функціонування аграрних підприємств. Вона синтезує в собі всі елементи фінансово-економічних відносин і формує основу як для поточної діяльності, так і для стратегічного розвитку. Забезпечення належного рівня фінансової стійкості є одним із першочергових завдань управління підприємством, оскільки недостатність фінансових ресурсів може спричинити втрату платоспроможності, обмежити можливості інвестиційного оновлення та загальмувати розвиток виробництва.

Таким чином, у сучасних умовах фінансова стійкість аграрних підприємств набуває статусу ключової передумови стабільного економічного зростання, підвищення ефективності господарювання та забезпечення їх конкурентоспроможності на внутрішньому й зовнішньому ринках.

Аналіз механізму забезпечення фінансової стійкості аграрних підприємств дає підстави характеризувати його як динамічну систему, що включає правові, економічні, фінансово-бюджетні інструменти, а також різноманітні форми й методи регулювання, на які впливають численні зовнішні та внутрішні чинники. Ефективність такої системи залежить від здатності підприємства адаптуватися до змін у ринковому, виробничому та природному середовищі, а також від узгодженості елементів фінансового механізму.

Управління фінансовою стійкістю передбачає створення комплексу умов, що здатні згладжувати негативні наслідки можливих коливань: внутрішньогосподарських дисбалансів, міжгалузевих відхилень, несприятливих погодних ситуацій, коливань попиту та пропозиції. Досягнення належного рівня стійкості можливе лише за умови раціонального використання фінансових і матеріальних ресурсів, оптимізації виробничої структури та активного залучення інвестиційних ресурсів, включаючи іноземні.

Одним із ключових критеріїв оцінки фінансової стійкості аграрних підприємств є величина чистого прибутку. Саме його динаміка визначає можливість формування достатнього обсягу оборотних активів, рівень ефективності їх використання та загальні фінансові результати діяльності. Прибуток створює підґрунтя для оновлення виробничих фондів, впровадження інноваційних технологій, забезпечення мотивації персоналу, розширеного відтворення та самофінансування.

Для оцінювання фінансової стійкості аграрного виробництва доцільно використовувати аналіз динаміки показників з урахуванням мінімальних коливань і стабільного зростання середньорічних значень. Найбільш обґрунтованим є застосування методів лінійного програмування, що ґрунтуються на мінімізації абсолютних відхилень фактичних значень від трендової лінії. Визначення тренду дає змогу виявити реальну тенденцію розвитку показника за достатньо тривалий період (не менше 5–10 років), що дозволяє об'єктивно оцінити вплив природно-кліматичних і соціально-економічних умов.

У межах цього підходу роки, у яких прибуток знаходиться нижче вирівняного трендового рівня, визначаються як несприятливі, тоді як періоди з прибутковістю на рівні тренду або вище характеризуються як стабільні та сприятливі. Окрім прибутку, для комплексної оцінки фінансової стійкості застосовуються також коефіцієнт коливання, коефіцієнт стійкості та індекс стійкості. Коефіцієнт коливання відображає амплітуду змін аналізованого показника; коефіцієнт стійкості характеризує відхилення фактичних значень від теоретичних; індекс стійкості оцінює рівномірність динаміки прибутку та відображає стабільність розвитку підприємства.

Запропоновані показники комплексно характеризують різні аспекти фінансової стійкості аграрних підприємств. Чистий прибуток відображає безпосередні результати господарської діяльності, тоді як коефіцієнти коливання та стійкості дозволяють оцінити стабільність динаміки, рівень ризиковості та вплив коливань зовнішнього середовища. У свою чергу, індекс стійкості та трендовий аналіз забезпечують можливість прогнозування можливих змін, що є ключовим для стратегічного планування та формування інвестиційних рішень. Фінансовий стан аграрного підприємства, зокрема ефективність використання його капіталу, є визначальним показником рівня його фінансової стійкості. Для оцінювання здатності бізнесу зберігати стійкі позиції на ринку необхідно аналізувати систему спеціальних фінансових індикаторів, серед яких ключову роль відіграють показники ліквідності та платоспроможності. Платоспроможність відображає можливість підприємства вчасно й у повному обсязі виконувати свої боргові зобов'язання, тоді як ліквідність характеризує швидкість перетворення його активів у грошову форму для забезпечення цих платежів. Сукупне використання цих показників дозволяє комплексно оцінити рівень фінансової стійкості підприємства аграрного сектору [9].

Аналіз фінансово-економічних результатів суб'єктів аграрного бізнесу дає змогу простежити зміну ключових індикаторів їх фінансової стійкості у різні часові періоди. У таблиці 3 наведено динаміку середньорічного прибутку, коефіцієнтів коливання та стійкості, а також індексу стійкості, що дозволяє оцінити рівень стабільності функціонування підприємств у цілому та в розрізі основних галузей виробництва – рослинництва та тваринництва. Такий підхід забезпечує можливість порівняння окремих структурних сегментів аграрного бізнесу та визначення неоднорідності їх фінансового розвитку.

Табл. 3. Динаміка показників фінансової стійкості суб'єктів аграрного бізнесу за групами діяльності

Показники	2018–2019 рр.	2020–2021 рр.	2022–2024 рр.
по всій господарській діяльності			
Середньорічний прибуток на 1 бал-га, USD	0,04	1,42	1,03
Коефіцієнт коливання, %	8,3	30,2	50,2
Коефіцієнт стійкості, %	91,7	69,8	49,8
Індекс стійкості, %	0,8	5,8	3,14
з рослинництва			
Середньорічний прибуток на 1 бал-га, USD	0,14	0,54	0,65
Коефіцієнт коливання, %	37,8	44,5	64,8
Коефіцієнт стійкості, %	62,2	55,6	35,2
Індекс стійкості, %	3,83	4,12	2,43
з тваринництва			
Середньорічний прибуток на 1 бал-га, USD	0,2	0,83	0,34
Коефіцієнт коливання, %	64,5	23,3	36,2
Коефіцієнт стійкості, %	35,5	76,7	63,8
Індекс стійкості, %	0,3	0,05	3,1

Аналіз узагальнених показників свідчить, що рівень фінансової стійкості аграрних підприємств змінювався залежно від виду виробництва та часових умов функціонування. Загалом спостерігається тенденція до підвищення середньорічного прибутку, проте зростання супроводжується збільшенням коефіцієнта коливання, що вказує на підсилення ризиковості діяльності. Найстабільніші результати демонструє рослинництво, де коефіцієнт стійкості та індекс стійкості є відносно вищими, порівняно із тваринницькою галуззю. Водночас тваринництво характеризується більшими сезонними відхиленнями, що підтверджує підвищену чутливість цієї галузі до зовнішніх економічних і природних факторів. Отже, наведені дані свідчать про необхідність диверсифікації виробництва, оптимізації структури витрат і впровадження механізмів згладжування сезонних коливань для підвищення загальної фінансової стійкості аграрних підприємств.

У ході дослідження було виокремлено низку чинників, що формують фінансову стійкість аграрних підприємств. Вони поділяються на дві групи – ті, що посилюють стійкість, і ті, що створюють загрози для стабільності (табл. 4). Такий підхід дозволяє комплексно оцінити, як внутрішні фінансові процеси та організаційні рішення впливають на загальний стан підприємств. Перелічені чинники фактично відображають дві протилежні складові єдиного фінансового процесу, причому частина з них перебуває у взаємозв'язку. Виділені фактори демонструють як можливості для зміцнення фінансової стійкості, так і загрози для стабільності аграрних підприємств.

Табл. 4. Чинники впливу на фінансову стійкість суб'єктів аграрного бізнесу залежно від їх характеру

Позитивні чинники	Негативні чинники
Відсутність прострочених грошових зобов'язань	Наявність простроченої дебіторської заборгованості
Висока оборотність оборотного капіталу	Уповільнення обороту оборотних активів
Скорочення періоду інкасації дебіторської заборгованості	Нераціональне співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості
Зростання чистого грошового потоку від операційної діяльності	Підвищення собівартості продукції
Підвищення рентабельності продажу	Зменшення обсягів реалізації
Позитивна динаміка прибутку від продажу	Зростання інвестицій у необоротні активи без наявності довгострокових джерел фінансування
Значна частка власного капіталу у структурі фінансових ресурсів	Низький рівень власного капіталу
Достатність власних ресурсів для фінансування менш ліквідних активів	Погіршення платоспроможності через зменшення високоліквідних активів

Визначальний вплив мають саме ті чинники, які безпосередньо пов'язані з організацією виробничого процесу та ефективністю управління ресурсами. Значну роль відіграють і новітні технології, зокрема цифрові інструменти, які дедалі активніше впроваджуються у сільськогосподарське виробництво. У сучасних умовах швидких змін зовнішнього середовища одним із ключових шляхів підвищення конкурентоспроможності аграрного бізнесу є оптимізація бізнес-процесів. Зростання продуктивності й одночасне скорочення витрат стають визначальними факторами виживання аграрних підприємств. Вирішення цих завдань значною мірою пов'язане із впровадженням цифрових технологій, що відкривають нові можливості в управлінні виробничими циклами, фінансами та логістикою.

Цифровізація забезпечує аграрному сектору значний потенціал розвитку завдяки точності аналітичних даних, автоматизації операцій та можливості оперативного управління виробничими процесами. Хоча ступінь упровадження цифрових технологій у сільському господарстві залишається нерівномірним, ті підприємства, які зробили перші кроки в цьому напрямі, уже демонструють зростання ефективності: застосовують машинне навчання для обробки ґрунту, оптимізації логістичних маршрутів і фінансового планування. Цифровізація створює наскрізний зв'язок між виробником і кінцевим споживачем, суттєво скорочуючи участь посередників, частка яких у вартості кінцевої продукції може досягати 80 %. Підвищення продуктивності та зменшення ролі посередників сприятимуть зниженню роздрібних цін, зростанню

маржинальності аграрного бізнесу та зменшенню ризиків. Таким чином, цифрова трансформація створює переваги для всіх учасників ринку.

Попри значні перспективи, цифрові проекти часто стикаються з труднощами фінансування. Кредитні установи надають перевагу матеріально забезпеченим активам, тоді як цифрова інфраструктура включає переважно нематеріальні ресурси – бази даних, алгоритми, ІТ-компетенції. Через це банки розглядають цифрові інвестиції як ризикові, прирівнюючи їх до венчурних. У результаті аграрні підприємства змушені покладатися на власні кошти, які часто є обмеженими. Разом з тим цифровізація є не просто модернізацією операційних процесів, а глибокою трансформацією всієї бізнес-моделі підприємства. Вона забезпечує комплексний контроль агрономічних операцій, дає економічний ефект через точніше нормування ресурсів та підвищує прозорість діяльності. Автоматизація виробничих процесів зменшує вплив людського фактора, скорочує кількість помилок у плануванні й управлінні, зменшує навантаження на персонал і одночасно підвищує продуктивність праці. Усе це сприяє зміцненню фінансової стійкості аграрних підприємств.

Висновки. Проведений аналіз показує, що фінансова стійкість аграрних підприємств формується під впливом поєднання внутрішніх та зовнішніх чинників, серед яких ключове значення мають сезонність виробництва, коливання грошових потоків та залежність від природно-кліматичних умов. Структура капіталу, якість управління фінансовими ресурсами та збалансованість активів і пасивів визначають здатність підприємств підтримувати стабільну діяльність у різні періоди виробничого циклу.

Фінансова стійкість суб'єктів аграрного бізнесу тісно пов'язана з ефективністю системи страхового захисту, адже аграрна діяльність характеризується високим рівнем виробничих, природно-кліматичних та ринкових ризиків. Запровадження сучасних страхових інструментів – агрострахування врожаю, майнове страхування, страхування відповідальності та ризиків переривання виробництва – дозволяє мінімізувати фінансові втрати та забезпечити стабільність грошових потоків. Розвинена страхова інфраструктура сприяє підвищенню кредитоспроможності агропідприємств, зміцненню їх фінансової стійкості й створює умови для довгострокового планування та інвестиційного розвитку в умовах невизначеності.

Аграрні підприємства, які забезпечують ефективний контроль за витратами, раціонально використовують власний і позиковий капітал та своєчасно реагують на зміни ринкової ситуації, мають вищу стійкість до зовнішніх коливань. Важливим елементом посилення фінансової стабільності є комплексний підхід до управління ризиками, включаючи страхування, диверсифікацію діяльності та використання цифрових технологій для оптимізації бізнес-процесів. Системна робота з удосконалення фінансової моделі підприємства забезпечує можливість зростання інвестиційного потенціалу, підвищення конкурентоспроможності та стабільного економічного розвитку у довгостроковій перспективі. З огляду на виклики аграрного сектору, фінансова стійкість стає визначальним чинником життєздатності та стратегічного розвитку господарюючих суб'єктів.

Важливість заохочення аграрних підприємств до цифрової трансформації не лише на рівні бізнес-ініціатив, а й за підтримки держави. Ефективними інструментами можуть стати субсидії на впровадження інноваційних технологій, податкові стимули, а також програми фінансування з боку державних інституцій. Це створить передумови для прискорення цифрового розвитку аграрного сектору та підвищення його фінансової стійкості.

Література:

1. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз : монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 56 с.
2. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств : монографія. Київ : МАУП, 2004. 328 с.
3. Андрос С. В. Механізм забезпечення фінансової стійкості як активний елемент у системі стабілізації кредитування і нарощення економічного потенціалу підприємств агропромислового виробництва. *Економічний журнал*. 2025. № 1 (31). DOI: 10.15276/EJ.01.2025.1
4. Бень Т. Г., Довбня С. Б. Інтегральна оцінка фінансового стану підприємства. *Фінанси України*. 2002. № 6. С. 55–66.
5. Грабовецький Б. Є. Економічний аналіз : монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 256 с.
6. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : монографія. Київ : Знання, 2007. 654 с.
7. Herman E., Zsido K.-E. The financial sustainability of retail food SMEs based on financial equilibrium and financial performance. *Mathematics*. 2023. Vol. 11. Issue 15. 3410. DOI: 10.3390/math11153410.
8. Мамонтова Н. А. Фінансова стійкість акціонерних підприємств і методи її забезпечення : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Київ : Ін-т екон. прогнозів. НАН України, 2006. 16 с.
9. Wu N., Zhao J., Musah M., Ma Z., Zhang L., Zhou Y., Su Y., Agyemang J. K., Asiamah J. A., Cao S. та ін. Do liquidity and capital structure predict firms' financial sustainability? A panel data analysis on quoted non-financial establishments in Ghana. *Sustainability*. 2023. Vol. 15. Issue 3. 2240. DOI: 10.3390/su15032240.

References

1. Tsal-Tsalko, Yu. S. (2008). *Finansovyi analiz* [Financial analysis]. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury. [in Ukrainian].
2. Filimonenkov, O. S. (2004). *Corporate finance: A monograph*. Kyiv: MAUP. 328 p. [in Ukrainian].
3. Andros, S. V. (2025). The mechanism of ensuring financial stability as an active element in the system of credit stabilization and increasing the economic potential of agro-industrial enterprises. *Economic Journal*, (1(31)). doi:10.15276/EJ.01.2025.1. [in Ukrainian].
4. Ben, T. H., & Dovbnia, S. B. (2002). Integral assessment of the financial condition of an enterprise. *Finance of Ukraine*, (6), 55–66. [in Ukrainian].
5. Hrabovetskyi, B. Ye. (2009). *Economic analysis: A monograph*. Kyiv: Center for Educational Literature. 256 p. [in Ukrainian].

6. Savytska, H. V. (2007). *Economic analysis of enterprise activity: A monograph*. Kyiv: Knowledge. 654 p. [in Ukrainian].
7. Herman, E., & Zsido, K.-E. (2023). The financial sustainability of retail food SMEs based on financial equilibrium and financial performance. *Mathematics*, 11(15), 3410. doi:10.3390/math11153410
8. Mamontova, N. A. (2006). Financial stability of joint-stock enterprises and methods of its ensuring (Extended abstract of PhD dissertation, specialty 08.00.04). Kyiv: Institute for Economics and Forecasting, NAS of Ukraine. 16 p. [in Ukrainian].
9. Wu, N., Zhao, J., Musah, M., Ma, Z., Zhang, L., Zhou, Y., Su, Y., Agyemang, J. K., Asiamah, J. A., Cao, S., et al. (2023). Do liquidity and capital structure predict firms' financial sustainability? A panel data analysis on quoted non-financial establishments in Ghana. *Sustainability*, 15(3), 2240. doi:10.3390/su15032240

Annotation

Bechko P. K., Bondarenko N. V., Ulianych Yu. V.

Ways to Improve the Financial Stability of Agricultural Business Entities

The purpose of the article is to identify modern conceptual approaches to defining financial stability, determine its sector-specific features for agribusiness, and substantiate practical tools for strengthening the financial resilience of agricultural producers in a dynamic and uncertain environment.

The results of the study reveal that financial stability in agriculture is shaped by a combination of internal and external factors, among which the seasonality of production, uneven cash flows, and dependence on natural conditions are decisive. The article identifies key phases of natural-economic cycles and demonstrates their impact on liquidity, solvency, and profitability. Empirical assessment shows that while agricultural enterprises generally experience growth in profitability, this improvement is accompanied by increasing volatility, especially in segments with higher seasonal sensitivity. Strengthening financial stability requires diversification of production, optimization of cost structures, and improved management of credit resources. A separate emphasis is placed on role of digitalization as a transformative mechanism that enhances efficiency of resource use, improves production planning, reduces transaction costs, and mitigates the influence of seasonal risks. Digital technologies—such as automated monitoring systems, precision farming tools, and financial management platforms—significantly increase transparency, predictability, and productivity, thus contributing to higher financial resilience.

The conclusions emphasize that financial stability should be viewed as an integrated indicator reflecting the ability of agricultural enterprises to ensure continuous operation, maintain financial equilibrium, respond to market shocks, and sustain long-term development. Strengthening financial stability requires coordinated actions aimed at improving capital structure, optimizing financial flows, managing risks, and expanding investment capacity. Digital transformation, combined with state support through subsidies and tax incentives, forms an essential foundation for enhancing the competitiveness and resilience of the agricultural sector.

Key words: *financial stability; agricultural business; seasonality; economic cycles; liquidity; solvency; profitability; financial indicators; risk management; digitalization.*